

Anàlisi del perfil i de les causes de l'abandonament a l'educació superior

*M.J Mirata
Juan José Montaña
Maria Palou
Roman Miró de Mesa
Raquel Sánchez*

RESUM

El present estudi té el propòsit d'analitzar el perfil del desertor universitari i la descripció de la prevalença de les diverses causes de l'abandonament dels estudis. Es va comptar amb una mostra de 223 alumnes matriculats a la UIB el curs 2006-2007 i que, sense haver finalitzat els estudis, no es varen matricular el curs següent. Es varen descartar els alumnes que es matricularen a una altra universitat o a un altre estudi. La informació s'ha recollit utilitzant diferents fonts (expedient acadèmic, informació de la matrícula, etc.) i diferents tècniques (anàlisi documental, entrevista i qüestionari). Els resultats obtinguts ens informen sobre les característiques sociodemogràfiques i acadèmiques dels alumnes que abandonen i sobre les causes endògenes o exògenes al sistema universitari que es produeixen més sovint. Els resultats serviran a la institució universitària per a l'elaboració d'un sistema d'atenció i detecció precoç dels estudiants de risc.

RESUMEN

El presente estudio tiene el propósito de analizar el perfil del desertor universitario y la descripción de la prevalencia de las diversas causas del abandono de los estudios. Se contó con una muestra de 223 alumnos matriculados en la UIB el curso 2006-07 que, sin haber finalizado los estudios, no se matricularon el curso siguiente. Se descartaron los alumnos que se matricularon en otra universidad o en otro estudio. La información se ha recogido utilizando diferentes fuentes (expediente académico, información de la matrícula, etc.) y diferentes técnicas (análisis documental, entrevista y cuestionario). Los resultados obtenidos nos informan sobre las características sociodemográficas y académicas de los alumnos que abandonan y sobre las causas endógenas o exógenas al sistema universitario más frecuentes. Los resultados obtenidos servirán a la institución universitaria para la elaboración de un sistema de atención y detección precoz de los estudiantes de riesgo.

I. INTRODUCCIÓ

La qualitat de l'educació superior és un concepte pluridimensional que abraça tots els àmbits d'actuació de la Universitat (investigació, formació, serveis, infraestructures, etc.).

Si se centra l'atenció en la formació, es pot veure que els indicadors més emprats per avaluar aquesta dimensió són la taxa d'abandonament, la taxa de graduació i la taxa d'eficiència. La taxa d'abandonament figura com a indicador de qualitat en nombrosos models d'avaluació de la institució universitària (MEC: Catàleg d'indicadors del sistema universitari públic espanyol) i com a indicador en els rànquings d'universitats (Yorke, 1998).

L'abandonament es defineix com la «deserció voluntària de l'estudiant que es retira de la institució sense completar el programa acadèmic en el qual estava matriculat» (Tinto, 1982). Aquesta situació es considera una mesura no sols del rendiment de l'alumnat, sinó també de l'eficàcia del sistema educatiu.

Actualment, l'abandonament primerenc dels estudis és una de les problemàtiques de l'educació superior que més preocupen per les repercussions econòmiques, socials i personals. Es tracta d'un problema comú a totes les universitats espanyoles, que, a més a més, presenta unes dimensions internacionals.

Segons les estadístiques de la Conferència de Rectors de les Universitats Espanyoles (CRUE), les taxes de deserció o abandonament dels estudis a Espanya oscil·len entre el 30 i el 50% (CRUE, 2008) (taula 1). Aquestes taxes són similars a les de molts de països europeus.

No obstant això, les estadístiques oficials inclouen casos d'abandonament esdevinguts en el si de les diferents titulacions. No discriminen entre abandonaments parcials i abandonaments definitius del sistema educatiu. En conseqüència, aquestes xifres inclouen els canvis de titulació que tenen lloc dintre de la mateixa o distinta universitat.

Però, l'abandonament dels estudis iniciats no sempre significa abandonament definitiu de la Universitat o del sistema universitari. Una gran part dels estudiants que abandonen la titulació de referència, continuen estudiant en una altra titulació o universitat (González i col., 2005; Cabrera i col., 2006). Així, si considerem l'abandonament en sentit estricte, és a dir, el dels estudiants que surten del sistema educatiu, els percentatges es poden reduir sensiblement.

Com assenyalava Tinto (1982), la definició d'abandonament ha d'estar estretament vinculada a les metes que cada persona té quan inicia els estudis. No es pot considerar deserció si la finalitat de cursar uns estudis no és la consecució d'una titulació. Amb la creació de l'EEES, es facilita la incorporació d'estudiants no tradicionals i cobra rellevància l'adquisició de crèdits (per sobre l'adquisició del títol), o bé per obtenir certificacions amb finalitats professionals o bé per completar la formació iniciada en altres institucions.

La recerca que es presenta té el propòsit d'analitzar el perfil del desertor universitari i la descripció de la prevalença de les diverses causes de l'abandonament dels estudis. Es tracta d'una investigació innovadora en el sentit que fins ara no es comptava amb un estudi empíric de l'abandonament acadèmic a l'educació superior a les Illes Balears.

Aquest estudi ha estat realitzat gràcies a les ajudes al finançament per a l'adaptació de les institucions universitàries a l'espai europeu d'educació superior (Acord del Consell de Ministres de 27 de novembre de 2009).

2. FINALITAT I OBJECTIUS

La finalitat de l'estudi, com s'ha dit, és descriure els factors que influeixen en l'abandonament del sistema universitari amb la intencionalitat de prendre decisions i intervenir per disminuir aquest fenomen.

**TAULA I. ESTRUCTURA PERCENTUAL DELS ALUMNES QUE ABANDONEN
ELS ESTUDIS UNIVERSITARIS (FONT: CRUE, 2008).**

UNIVERSITAT	HUMANITATS		SOCIALS I JURÍDIQUES		EXPERIMENTALS		CIÈNCIES DE LA SALUT		TÈCNICUES		TOTAL ABANDONAMENTS	
	CICLE LLARG	CICLE CURT	CICLE LLARG	CICLE CURT	CICLE LLARG	CICLE CURT	CICLE LLARG	CICLE CURT	CICLE LLARG	CICLE CURT	CICLE LLARG	TOTAL
U. de Almeria	4,39	37,35	30,36		5,21	1,58			14,26	6,85	53,19	1,459
U. de Cádiz	7,42	33,35	13,56		8,99	2,8			27,21	2,95	63,36	2,036
U. de Córdoba	12,21	18,5	16,26		19	0,94			20,23	8,16	39,67	1,384
U. de Granada	15,9	22,43	32,74	1,4	11,44	1,04			5,02	6,46	29,89	70,11
U. de Huelva	4,91	32,42	22,69		6,88	1,18			28,39	3,54	61,98	1,018
U. de Jaén	6,42	26,49	27,09	0,6	5,82	2,21			27,29	4,08	56,59	1,495
U. de Málaga											(.)	(.)
U. Pablo de Olavide	8,21	41,43	39,49		10,87						41,43	58,57
U. de Sevilla	15,07	15,34	27,88	0,47	8,29	0,62			14,13	15,41	30,56	69,44
U. de Andalusia	11,92	23,84	27,06	0,54	9,52	1,18			14,91	8,51	40,47	59,53
U. de Zaragoza	8,83	27,33	23,07	0,92	7,27	1,53			17,05	9,19	46,84	53,16
U. de Aragón	8,83	27,33	23,07	0,92	7,27	1,53			17,05	9,19	46,84	53,16
U. de Oviedo	7,95	21,77	20,41		8,08	0,62			20,64	19,95	43,02	56,98
U. de Asturias	7,95	21,77	20,41		8,08	0,62			20,64	19,95	43,02	56,98
U. de les Illes Balears	20,12	26,32	26,93	1,86	9,29	2,99			12,49		43,65	56,35
U. de les Illes Balears	20,12	26,32	26,93	1,86	9,29	2,99			12,49		43,65	56,35
U. de La Laguna	13,71	15,88	37,47		7,4	1,69			16,84	3,41	34,41	65,59
U. de Las Palmas de Gran Canaria	11,79	20,78	28,67		2,73	0,59			22,33	11,2	43,7	56,3
U. de Las Islas Canarias	13,13	17,36	34,81		5,99	1,36			18,5	5,76	37,21	62,79
U. de Cantabria	3,49	26,08	18,92		4,87	0,55			26,45	17,72	53,08	46,92
U. de Cantabria	3,49	26,08	18,92		4,87	0,55			26,45	17,72	53,08	46,92
U. de Castilla-La Mancha	15,26	17,51	36,51	0,4	3,21	1,53			13,78	11,49	33,21	66,79
U. de Castilla-La Mancha	15,26	17,51	36,51	0,4	3,21	1,53			13,78	11,49	33,21	66,79
U. de Burgos	1,81	24,74	23,08		3,92	1,21			33,94	11,31	59,88	40,12
U. de León	6,92	30,32	21,44		8,05	1,2			17,83	11,81	49,36	50,64
U. de Salamanca	22,73	14,11	20,75	17,75	0,26	1,21			4,98	12,64	45,72	54,28
U. de Valladolid	9,06	19,96	19,96	0,79	4,13	2,02			1,85	25,07	17,15	47,85
U. de Castilla y León	11,99	21,62	21,09	6,11	3,92	1,41			20,13	10,95	49,27	50,73
U. Autònoma de Barcelona	21,68	13,04	28,39	0,54	11,77	1,07			8,67	6,34	8,5	20,98
U. de Barcelona	25,75	24,98	32,96	0,45	9,69	1,36			2,96	0,62	1,23	72,6
U. de Girona	12,71	22,82	26,71		9,59	0,95			23,08	4,15	46,85	53,15
U. de Lleida	8,91	29,63	14,12			0,58			5,67	1,47	26,39	56,6

UNIVERSITAT	HUMANITATS	SOCIALS I JURÍDIQUES	EXPERIMENTALS	CIÈNCIES DE LA SALUT	TECNÍQUES	TOTAL ABANDONAMENTS
U. Politècnica de Catalunya			1,63	1,51	42,96	53,89
U. Pompeu Fabra	20,93	21,69		2,02	12,74	3,53
U. Rovira i Virgili	11,09	23,45	1,68	5,63	18,57	4,37
U. de Catalunya	16,6	17,23	0,71	7,33	15,07	14,53
U. de Alicante	12,75	23,4	0,78	9,15	13,07	13,22
U. Jaume I de Castellón	7	31,07	2,79	2,76	17,26	14
U. Miguel Hernández de Elche	9,09	8,52	21,31	3,98	17,33	21,02
U. Politècnica de Valencia	3,11	4,56	4,21	4,34	45,49	38,3
U. de València (Estudi General)	23,26	21,29	37,7	6,47	1,89	1,26
U. de Comunitat Valenciana	10,2	16,44	20,58	0,53	23,65	20,58
U. de Extremadura	7,45	31,41	13,07	0,24	25,66	7,41
U. de Extremadura	7,45	31,41	13,07	0,24	25,66	7,41
U. de La Coruña	3,89	18,3	29,05	6,33	22,8	16,51
U. de Santiago de Compostela	14,8	16,62	33,33	0,69	9,73	6,17
U. de Vigo	18,42	24,37	21,77	7,26		12,56
U. de Galicia	11,51	18,52	29,86	0,33		10,94
U. de Alcalá de Henares	6,04	11,42	27,11	10,58	27,58	12,63
U. Autònoma de Madrid	25,74	9,63	32,47	0,92	1,83	6,95
U. Carlos III de Madrid	2,97	7,63	41,23	0,4	20,91	25,87
U. Complutense de Madrid	19,08	12,27	49,82	2,52	0,96	1,1
U. Politècnica de Madrid			1,35		45,1	53,56
U. Rey Juan Carlos		27,44	45,11	1,73	10,08	9,32
U. de Madrid	10,19	9,14	30,81	1,09	1,76	20,97
U. de Murcia	9,37	28,76	39,23	1,1	4,35	3,8
U. Politècnica de Cartagena		18,02	6,98		49,03	25,97
U. de Murcia	6,99	26,04	31,06	0,82	1,28	9,42
U. Pública de Navarra		25,41	23,92		28,85	20,48
U. de Navarra		25,41	23,92	1,35	28,85	20,48
U. del País Vasco	6,47	18,81	20,08	0,17	2,07	17,88
U. del País Vasco	6,47	18,81	20,08	0,17	2,07	17,88
U. de La Rioja	44,57	13,97	26,61	2,66	10,86	1,33
U. de la Rioja	44,57	13,97	26,61	2,66	1,33	24,83
Total U.U.J.P.P. Presencials	11,86	18,91	26,32	0,89	17,65	13,46
UNED	20,98	14,49	42,84	5,69	12,77	3,22
TOTAL U.U.J.P.P. Espanyolas	14,35	17,7	30,84	0,65	16,32	10,66
						44,6
						55,4
						34,43
						65,57
						54,12
						1,19
						16,103
						1,278
						1,014
						58,52
						352
						2,282
						72,79
						1,268
						6,194
						57,88
						39,09
						2,525
						39,09
						2,525
						2,289
						3,033
						60
						1,075
						35,63
						64,37
						6,397
						40,02
						59,98
						1,077
						12,38
						87,62
						1,309
						71,06
						1,009
						6,258
						83,24
						6,258
						4,978
						54,9
						4,978
						1,33
						57,07
						1,33
						70,24
						15,961
						63,64
						1,815
						616
						2,431
						55,86
						2,431
						669
						44,39
						669
						2,366
						2,366
						451
						451
						61,33
						92,593
						34,803
						127,396

Quant als objectius específics, es concreten en el següent:

- a) Conèixer el perfil dels estudiants que abandonen els estudis universitaris.
- b) Recaptar informació sobre les causes de l'abandonament diferenciant entre causes externes a la institució (familiars, laborals, etc.) i les internes degudes a qüestions com ara insatisfacció, dificultats...
- c) Establir les estratègies prioritàries que hauria de desenvolupar la UIB per evitar o pal·liar aquest problema.

3. MÈTODE

Població i mostra

Branca de coneixement	Dones	Homes
Experimentals	6	9
Humanitats	14	9
Salut	8	5
Socials i Jurídiques	76	59
Tècniques	5	32
Total	109	114

Sobre una població origen de 530 estudiants que, estant matriculats a la UIB el curs 2006-2007 i sense haver finalitzat els seus estudis no es varen matricular el curs 2007-2008, es va seleccionar una mostra aleatòria estratificada per branca de coneixement (d'acord amb l'anterior ordenació del sistema universitari) i per gènere, amb un nivell de confiança del 95% i un marge d'error del $\pm 5\%$, la qual cosa suposa un total de subjectes distribuïts segons figura a la taula 2.

Fonts i tècniques de recollida d'informació

Per dur a terme aquest estudi s'han utilitzat diferents fonts d'informació, concretament, la dades sociodemogràfiques procedents de la matrícula i les dades acadèmiques incloses als expedients dels alumnes que varen abandonar. Una altra font han estat els mateixos subjectes.

De la mateixa manera, les tècniques emprades han estat: l'anàlisi de documents i d'informació i les d'enquesta i d'entrevista. El qüestionari consta de preguntes tancades, amb diferents alternatives de resposta, i preguntes obertes, per completar el ventall de variables presentades i ampliar la informació.

A continuació es presenta el conjunt de variables registrades segons la font i tècnica emprada.

Dades de matrícula:

- Titulació
- Sexe
- Edat
- Nivell d'estudis del pare
- Nivell d'estudis de la mare
- Hores setmanals de treball remunerat

Expedient acadèmic:

- Anys de permanència a la UIB
- Total de crèdits matriculats durant els anys de permanència a la UIB
- Total de crèdits presentats a avaluació
- Total de crèdits aprovats o superats
- Nombre total d'assignatures superades
- Curs més alt en què va estar matriculat
- Opció de preinscripció en què fou admès
- Nota d'accés a la Universitat

Qüestionari i entrevista:

- Motiu principal d'inici dels estudis universitaris.
- Causes per les quals no ha continuat els estudis (motiu principal i altres motius). Es diferencia entre causes personals i socioeconòmiques i causes degudes al context universitari.
- Intenció de continuar o no amb els estudis iniciats i factors que poden condicionar aquesta decisió.
- Accions institucionals que contribuirien al reingrés del subjecte al sistema universitari per finalitzar els estudis iniciats.

Procediment

La primera fase de l'estudi va consistir en la identificació de les variables necessàries (febrer de 2010) per a l'assoliment dels objectius plantejats. A continuació es va analitzar la informació corresponent a la matrícula que hi ha a la base de dades de la UIB; de la mateixa manera, es va treballar amb la informació procedent dels expedients acadèmics dels alumnes que no es varen matricular el curs 2007-2008 (març i abril). Es va aplicar el qüestionari dissenyat per correu electrònic al total d'alumnes seleccionats, i posteriorment es va fer una entrevista telefònica als subjectes dels quals no s'havia obtingut resposta telemàtica (maig i juny).

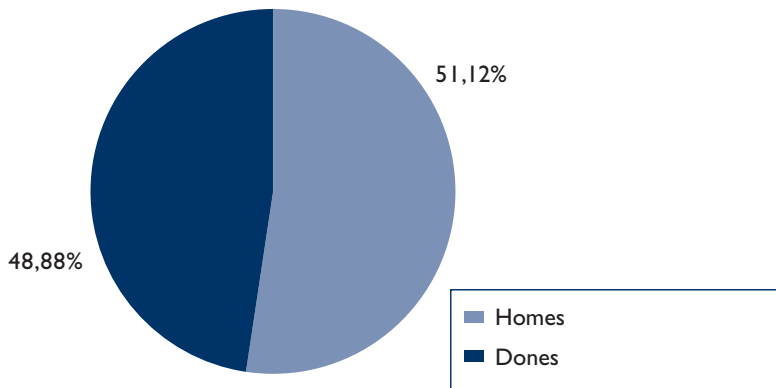
La següent fase va consistir en una anàlisi descriptiva de tota la informació recollida.

4. RESULTATS

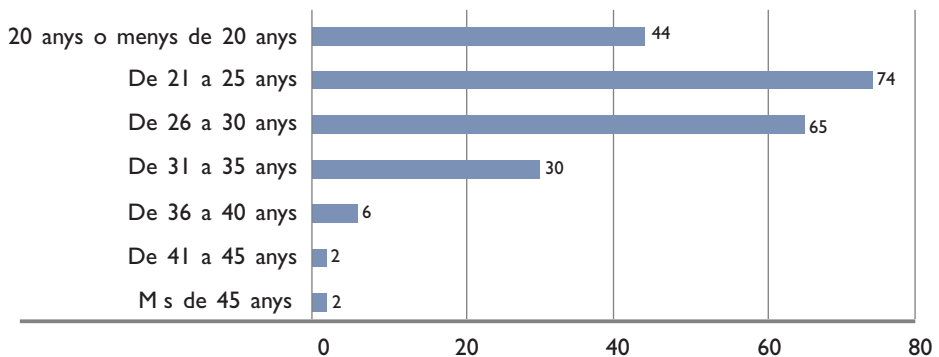
Perfil sociodemogràfic

A les gràfiques 1 i 2 es presenta la distribució segons el sexe i l'edat dels alumnes que han abandonat els estudis universitaris. Com s'observa, la proporció d'homes és lleugerament superior a la de dones. Pel que fa a l'edat d'abandonament dels estudis, la majoria dels que abandonen tenen entre 21 i 25 anys.

GRÀFIC 1: DISTRIBUCIÓ PER SEXE

GRÀFIC 2: DISTRIBUCIÓ PER EDAT

A la taula següent (taula 3) s'observa el nivell de formació dels pares. La major part dels pares dels estudiants que abandonen no han acabat els estudis primaris. El percentatge d'alumnes desertors amb algun dels pares universitaris és del 18,83%.

TAULA 3. ESTUDIS DELS PARES.

Estudis	Pare		Mare	
	Nre.	%	Nre.	%
Diplomatura, llicenciatura o doctorat	26	11,66%	16	7,17%
EGB, ESO, batxiller elemental, batxiller superior, FP grau mitjà, FP grau superior	40	17,94%	43	19,28%
En blanc	39	17,49%	29	13,00%
Estudis primaris	49	21,97%	53	23,77%
Sense estudis	69	30,94%	82	36,77%
Total general	223	100,00%	223	100,00%

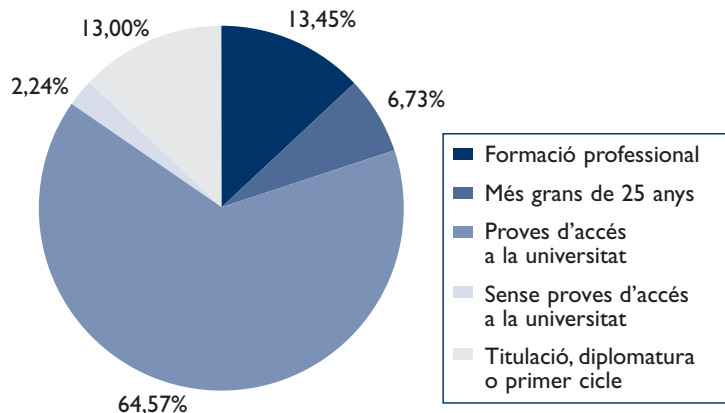
La taula 4 mostra la situació laboral dels estudiants en el moment de cursar els estudis. Podem veure que hi ha un elevat percentatge d'estudiants que treballava més de 15 hores setmanals (25%) mentre cursava el títol. Els que es dedicaven únicament a l'estudi representen el 35,87%.

TAULA 4. HORES TREBALLADES SETMANALMENT PELS ALUMNES.

Situació laboral	Nre.	Percentatge
No fa cap tipus de feina	80	35,87%
Menys de 15 hores a la setmana	67	30,04%
15 hores a la setmana o més	56	25,11%
En blanc	20	8,97%
Total general	223	100,00%

Al gràfic 3 es recullen les vies d'accés als estudis universitaris. S'observa que més de la meitat dels estudiants de la mostra han accedit a la Universitat mitjançant les proves d'accés (PAU). Els estudiants que hi ingressen per altres vies representen percentatges molt inferiors. No obstant això, la suma dels percentatges de les altres vies és del 35,43%. Això implica que, com a mínim, el 26,45% del total de persones analitzades que inicien estudis universitaris compten ja amb una professió o títol anterior.

GRÀFIC 3: DISTRIBUCIÓ PER VIES D'ACCÉS

A continuació, la taula 5 mostra la qualificació mitjana d'accés a la Universitat dels subjectes de la mostra. Vegem que la qualificació més alta és la corresponent als estudiants provinents de formació professional (FP) i la dels estudiants que accedeixen a la Universitat mitjançant la via «titulats universitaris». La qualificació mitjana més baixa és la corresponent als més grans de 25 anys.

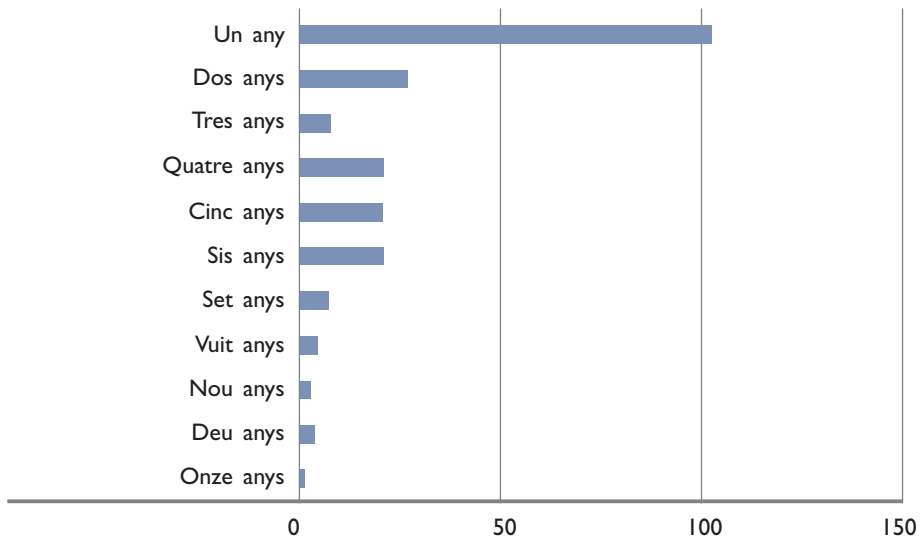
TAULA 5. QUALIFICACIÓ SEGONS LA VIA D'ACCÉS.

Via d'accés	Mitjana	Valor mínim	Valor màxim
Formació professional	7,11	5,30	8,50
Més grans de 25 anys	5,71	5,00	7,50
Proves d'accés a la Universitat	5,92	5,00	8,70
Sense proves d'accés a la Universitat	6,00	5,80	6,20
Titulació, diplomatura o primer cicle	1,84 ¹	1,10	3,00
Total general	5,75	1,10	8,70

Dades acadèmiques

A les figures següents es poden observar els anys de permanència a la Universitat (gràfic 4) i el nombre de crèdits matriculats, els crèdits presentats a avaluació i els crèdits superats segons el temps de permanència (taula 6).

GRÀFIC 4: ANYS DE PERMANÈNCIA A LA UIB

¹ Correspondència entre qualificació numèrica i alfanumèrica:

Aprovat: 1 (5-6). Notable: 2 (7-8). Excel·lent: 3 (8-9). Matricula d'honor: 4 (9-10)

TAULA 6. MITJANA DE CRÈDITS MATRICULATS, PRESENTATS I SUPERATS DURANT ELS ANYS DE PERMANÈNCIA.

Anys de permanència	Nombre d'alumnes	Mitjana de crèdits matriculats	Mitjana de crèdits presentats a avaluació	Mitjana de crèdits superats
1	104	51,05	14,92	7,85
2	27	99,83	37,13	21,52
3	6	92,42	40,17	33,42
4	20	208,00	134,50	92,80
5	20	226,45	134,25	98,48
6	20	306,03	167,83	132,20
7	9	368,17	218,72	151,11
8	5	442,20	281,10	213,90
9	4	488,50	237,75	168,50
10	6	516,58	327,58	186,58
11	2	588,75	329,75	236,25
Total general	223	157,51	82,86	57,23

A la taula 6 es pot observar que la mitjana de crèdits superats el primer any és inferior a 10.

En termes globals, i independentment dels anys de permanència, la mitjana de crèdits matriculats que es presenten a avaluació és del 82,86%, i la mitjana de crèdits que són superats respecte dels presentats, és del 57,23%.

Respecte al nombre d'assignatures superades (taula 7), podem observar que durant el primer any la majoria dels estudiants desertors aprova entre una i cinc assignatures i que hi ha un 16,14% d'alumnes que no en supera cap. D'altra banda, un 6,27% dels estudiants aproven entre 6 a 10 assignatures el primer any.

TAULA 7. ASSIGNATURES SUPERADES DURANT ELS ANYS DE PERMANÈNCIA.

Assignatures superades	Anys de permanència										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Cap	36	3	1	1	4	1	1				
D'1 a 5	50	15	3	5	2	2	2				
De 6 a 10	14	4	1	4	10	13	5				
D'11 a 15	3	2	1	5	4	4	1				
De 16 a 20	1	3		5						1	
Més de 20								5	4	5	2

A la taula 8 s'observa que el nombre més gran d'abandonaments té lloc el primer any dels estudis, independentment del tipus d'estudi. El segon any el nombre d'alumnes que abandonen a les diplomatures duplica al nombre de desercions a les llicenciatures.

TAULA 8. CURS MÉS ALT EN QUÈ ESTAVEN MATRICULATS EN EL MOMENT D'ABANDONAR ELS ESTUDIS.

Curs	Diplomatura	%	Llicenciatura	%	Total alumnes
	Nre. d'alumnes que abandonen		Nre. d'alumnes que abandonen		
1	59	48,36	50	49,50	109
2	21	17,21	10	9,90	31
3	42	34,43	12	11,88	54
4			17	16,83	17
5			12	11,88	12
Total	122		101		223

Motiu principal pel qual es varen iniciar els estudis universitaris

Entre els motius pels quals es varen iniciar els estudis (taula 9), el 52% dels alumnes indiquen motius vocacionals. L'enriquiment personal és manifestat pel 32% dels estudiants, i els motius laborals, per un 30%. Altres motius esmentats, encara que amb percentatges mínims, són la promoció laboral, la manca d'ocupació i la imposició paterna.

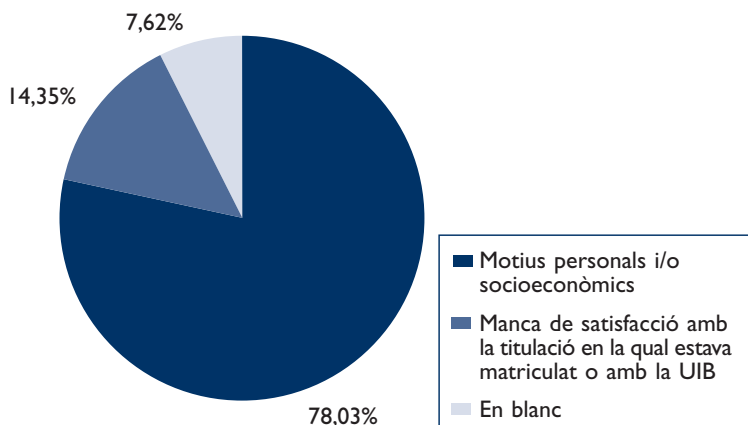
TAULA 9. MOTIU D'INICI DELS ESTUDIS.

Motiu	%
Vocació	52,15
Enriquiment personal	32,29
Trobar feina	30,04
Promoció laboral	10,31
No trobava feina	2,69
Imposició paterna	0,90
Altres	1,35

Motius pels quals varen decidir no tornar a matricular-se

El gràfic 5 mostra els principals motius d'abandonament dels estudis. Com es pot observar, el 78% manifesta motius de caire personal i/o socioeconòmics, i el 14%, manca de satisfacció amb la titulació o amb la institució.

GRÀFIC 5: MOTIU PRINCIPAL PEL QUAL VAREN DECIDIR NO CONTINUAR ELS ESTUDIS

A la taula següent (taula 10) s'observen els motius concrets pels quals els estudiants decideixen abandonar els estudis superiors. Dins del grup «factors personals i/o socioeconòmics», la incompatibilitat amb l'horari laboral és el motiu més assenyalat pels estudiants. Segueixen la incorporació al món laboral i els motius de tipus econòmic. La resta de causes exposades representen percentatges molt inferiors.

En el grup «manca de satisfacció amb la institució o titulació», els principals factors que s'assenyalen són, en aquest ordre, l'excés de teoria, haver rebut una informació inadequada, el descontentament amb la docència, la manca de tutorització i el desgrat amb l'ambient universitari.

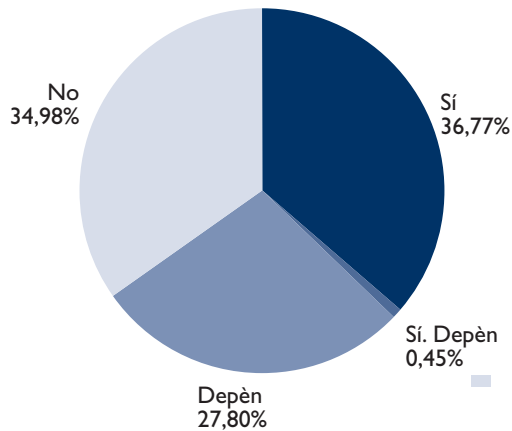
TAULA 10. MOTIUS CONCRETS PELS QUALS VAREN DECIDIR NO TORNAR A MATRICULAR-SE.

Motiu	%
Incompatibilitat horària amb la feina	42,15
Es va incorporar al món laboral	29,15
Motius econòmics	13,00
S'ho va repensar	8,07
Canvi de residència	8,07
Els estudis eren massa teòrics	7,62
Va rebre una informació inadequada	6,73
A causa del professorat	3,59
Falta de tutorització	3,14
Desagrada l'ambient universitari	3,14
Problemes de salut	2,69
Coneixements previs insuficients o dificultat per superar els estudis	2,24
Dificultats amb l'idioma	1,79
Altres	22,87

Intenció de continuar o no amb els estudis iniciats i factors que poden condicionar aquesta decisió

La proporció entre els estudiants que tenen intenció de continuar els estudis iniciats, els que no pensen tornar a la Universitat i els indecisos està molt igualada (gràfic 6). La taula II mostra les causes de les quals depèn el retorn dels alumnes que es manifesten indecisos.

GRÀFIC 6: INTENCIÓ DE CONTINUAR ELS ESTUDIS INICIATS A LA UNIVERSITAT

TAULA II. FACTORS QUE AFAVORIRIEN EL REINGRÉS DELS INDECISOS.

Factor facilitador	Nre.
Poder compaginar estudi i feina	32
Possibilitats econòmiques	8
Poder compaginar estudis i família	3
No ho especifica	15
Total	58

A la taula següent (taula 12) es recullen els motius esmentats pels alumnes que han manifestat la intenció de no reprendre els estudis universitaris. Podem veure que, dels motius assenyalats, la incompatibilitat amb la feina és el motiu principal esmentat.

TAULA 12. CAUSES DE NO CONTINUACIÓ DELS ESTUDIS.

Causa	Nre.
Incompatibilitat laboral	19
Descontentament amb la universitat	15
Cursen estudis no universitaris	4
Motius econòmics	2
	40

Accions de millora que podria dur a terme la Universitat per facilitar el reingrés en el sistema d'educació superior

Les accions de millora que podria dur a terme la Universitat per facilitar el reingrés en el sistema educatiu universitari es presenten a la taula 13. Els canvis dels horaris són les accions més esmentades com els principals facilitadors del reingrés (27,34%). En aquestes modificacions s'inclouen la creació de nous torns i la flexibilització horària.

Segueixen, per ordre, la diversificació i ampliació de les modalitats dels ensenyaments, amb estudis i/o assignatures en línia o semipresencials (21,87%). A continuació, els canvis de tipus metodològic i didàctic (14%).

En tercer i quart lloc, les ajudes econòmiques (11,71%) i les modificacions dels plans d'estudis, amb menys teoria i més adaptats a la realitat (9,37%). Finalment, amb un 3,12% i 2,34% respectivament, la millora de la informació i l'ampliació de l'oferta d'estudis.

TAULA 13. ACCIONS QUE FACILITARIEN EL REINGRÉS ALS ESTUDIS UNIVERSITARIS.

Accions que facilitarien el reingrés als estudis universitaris	Nre. de vegades que es proposa
Canvis en els horaris	35
Diversificar les modalitats d'ensenyament	28
Canvis metodològics i didàctics	18
Modificacions del contingut del pla d'estudis	12
Ampliar l'oferta formativa	3
Millorar la informació/orientació	4
Ajudes o facilitats econòmiques	15
Altres	13
	128

5. CONCLUSIONS

Els resultats obtinguts en aquest estudi ens han permès complir els objectius proposats. S'ha pogut obtenir un perfil sociodemogràfic i acadèmic de la mostra estudiada, conèixer les causes que varen conduir a l'abandonament dels estudis i recopilar informació per posar les bases per a l'establiment d'estratègies institucionals que contribuiran a evitar o pal·liar aquest problema.

Quant al perfil sociodemogràfic i acadèmic, podem concloure que:

- Majoritàriament han abandonat el sistema de l'educació superior els subjectes d'entre 21 i 25 anys. Quant al sexe, es troba que el percentatge més alt correspon al sexe masculí.
- Respecte al nivell d'estudis dels pares, el percentatge majoritari correspon als que no han acabat estudis primaris. Els exalumnes amb pares universitaris són una minoria.
- Els estudiants han accedit, majoritàriament, mitjançant les proves d'accés a la universitat i el motiu de l'ingrés és bàsicament vocacional.
- Respecte a la situació laboral, podem afirmar que la majoria dels estudiants que abandonen tenen càrregues laborals.
- Quant als resultats acadèmics, el rendiment dels exalumnes és molt baix; en termes generals, només aproven una tercera part dels crèdits matriculats.
- L'estudi revela que el major nombre de desercions tenen lloc els primers dos anys, especialment el primer any.

Un altre grup de conclusions fan referència a la descripció de les causes i els factors que propicien l'abandonament universitari. Entre els més importants podem esmentar els següents:

- L'abandonament dels estudis obeeix a diverses causes. Els resultats obtinguts confirmen que es tracta d'un fenomen policausal. No es pot apuntar a una única causa però sí a causes amb freqüències percentuals més altes.
- Entre els factors més esmentats pels estudiants es troben els motius de tipus laboral, els quals són exposats per la majoria dels enquestats. En segon lloc hi ha els motius relacionats amb el món universitari, i segueixen els factors econòmics. A continuació, l'escassa vocació o manca d'interès i, finalment, la dificultat dels estudis.

A diferència dels resultats obtinguts en altres investigacions (Latesia, 1998), la dificultat per superar els estudis com a motiu d'abandonament, únicament és esmentada per un 2,24%. Aquest percentatge pot ser una resultant dels altres factors (Canales, 2007).

El darrer bloc de conclusions recull la intencionalitat dels enquestats respecte a reiniciar o no els estudis i perfila les accions que podrien facilitar el reingrés o contribuir-hi:

- La proporció d'exalumnes que no preveuen finalitzar estudis universitaris, la dels que pensen tornar en un futur i la dels indecisos és molt similar. En tot cas, la decisió de retornar als estudis superiors dependrà de poder compaginar feina i estudis. El factor econòmic no sembla que sigui un obstacle important per al reingrés.
- En conseqüència, d'acord amb l'opinió dels estudiants que han abandonat els estudis superiors, les accions institucionals que podrien facilitar el reingrés són de tipus organitzatiu i van en la línia de permetre compaginar estudis i treball.

De forma majoritària, manifesten la necessitat d'adaptar l'organització dels ensenyaments als estudiants treballadors. En aquest sentit, els suggeriments són diversos: flexibilització horària de les activitats presencials, ampliar i diversificar torns, utilització de les TIC (assignatures i titulacions en línia), assistència no obligatòria, menys presencialitat, etc.

Les conclusions que presentam en aquest estudi són fruit d'una primera anàlisi descriptiva de les dades obtingudes. Actualment, l'equip investigador duu a terme un estudi comparatiu entre els alumnes que abandonen i els que no per poder establir els factors determinants de l'abandonament.

Sens dubte, aquesta línia d'investigació permet establir les bases per al disseny de programes d'intervenció institucional amb la finalitat darrerera de pal·liar les altes taxes d'abandonament del sistema universitari espanyol i europeu.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Agència Nacional d'Avaluació de la Qualitat i Acreditació (2008). Protocol d'avaluació per a la verificació de títols universitaris oficials (grau i màster. Recuperat el 27 de setembre de 2010 de <<http://www.aneca.es/actividadesevaluacion/evaluacionense%3%B1anzas/verifica.aspx#198>>.

Bethencourt, J.T.; Cabrera, L.; Hernández, J.A.; Álvarez, P.; González, M. (2008). «Variables psicológicas y educativas en el abandono universitario». *Revista Electrónica de Investigación Educativa*, 16, 603-622.

Cabrera, L.; Bethencourt, J.T.; Álvarez, P.; González, M. (2006). «El problema de l'abandonament dels estudis universitaris». *RELLEU*, 12, n. 2. Recuperat el 25 de setembre de 2010 de http://www.uv.es/relieve/v12n2/relievev12n2_1.htm.

Canales, A.; Ríos, D. de los (2007). Factores explicativos de la deserción universitaria. *Revista Calidad en la Educación*, 26, 173-201.

CRUE (2008). «La universidad española en cifras 2008». Recuperat el 26 de setembre de 2010 de <http://www.oei.es/salactsi/INFORME EJECUTIVOUEC2008.pdf>.

European Association for Quality Assurance in Higher Education (2005). Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. Hèlsinki: ENQUA.

González M; Álvarez, P.; Bethencourt, J.T.; Cabrera, L. (2005). «Incidencia de las variables del sujeto en el abandono universitario: un estudio en la Universidad de la Laguna». *Actas de la Conferencia Internacional de la AIOSP: Carreiras e Contextos: Novos desafios e tarefas para a orientacao*. Lisboa.

Latiesa, M. (1998). Tipología y causas de la deserción universitaria y el retraso en los estudios. Granada: Universidad de Granada.

Tinto, V (1982). Limits of theory and practice of student attrition. *Journal of Higher Education*. Vol. 3, N° 6: 687-700.

– (1989). «Definir la deserción: una cuestión de perspectivas». *Revista de Educación Superior*. Distrito Federal, México, Asociación Nacional de Universidades e Instituciones de Educación Superior (ANUIES), vol. XVIII, N° 3.

Yorke, M. (1998). The Management of Assessment in Higher Education. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 23 (2), 101-116.